

Олександр САВКА

к.ю.н., доцент кафедри, Навчально-науковий інститут права ім. Володимира Великого МАУП; докторант, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1723-3412>
e-mail: savka30@ukr.net

ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У ФРАНЦІЇ

У статті досліджено історичний розвиток правової діяльності приватних військових та охоронних компаній у Франції. Розглянуто історичний розвиток та створення Французького іноземного легіону та порівняння з легіонами інших держав, а саме Іспанії, Великої Британії, які стали прототипами створення приватних військових компаній. Доведено, що ринок послуг приватних військових компаній у Франції менш розвинений порівняно з англо-американським ринком. Закон про діяльність приватних охоронців 2003 р. має низку недоліків, які застосовують до приватних військових компаній, тому що предметом його регулювання є діяльність охоронних та детективних компаній, які працюють у стабільних умовах в середині держави. Зарубіжна діяльність приватних військових компаній мало регулюється законом, але саморегулюється компаніями.

Ключові слова: приватні військові компанії, збройний конфлікт, кримінальний кодекс, легіон, кодекс, військовослужбовець, організація об'єднаних націй, національна безпека

ВСТУП

Особливості регулювання діяльності приватних військових компаній (ПВК) у Франції багато в чому зумовлені історичними та культурними традиціями. З часів Наполеона у Франції панує концепція національної безпеки, що забезпечується військовою організацією держави. Історично військова діяльність пов'язана виключно з суверенним правом держави і не може здійснюватись ні ким іншим.

До революції армія комплектувалася на добровільній основі з волонтерів без висування вимог до громадянства. У 1789 р., виступаючи на засіданні Установчих Зборів, депутат Дюбуа-Крансе висловив ідею про загальну військову службу, проте тоді її прибічників не знайшлося. До 1791 р. відносини Франції з Пруссією та Австрією погіршилися.

У 1792 р. французька армія стала зазнавати поразок від коаліційних військ, тому 11.07.1792 р. Законодавчі Збори звернулися до населення із закликом про загальне рекрутування для захисту батьківщини. Декретом Конвенту від 24.02.1793 р. встановлено загальний заклик французів віком від 18 до 40 років. У Законі від 1798 р. загальна військова повинність підтверджувалася, її мали відбувати громадяни віком від 20 до 25 років.

М. Тореллі пише: «До Французької революції війна між державами велася професійними арміями обмеженого складу. Це була війна короля, а не нації. Декрет Конвенту від 23 серпня 1793 р. про збройну націю... переніс війну в народні маси» [1]. У ході кампанії із завоювання територій Наполеон вимагав від кожної з країн, що приєдналися до Франції, направляти загони людей для проходження військової служби. Так, склад армії Наполеона перестав бути виключно французьким.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До проблеми правової діяльності ПВК зверталися переважно зарубіжні дослідники, серед яких слід відзначити: Л. Камерона [2], П. Сінгера [3], Г. Страйдом, Р. Фінлі, С. Хендріка, Т. Макгонагл, Г. Майкл, Д. Тіплінг [4] та ін.

Проблематику збройних конфліктів сучасності, ле-

галізації та застосування ПВК в Україні досліджують такі вітчизняні науковці, як Я. Малик, О. Фролова, С. Люлько, М. Зінченко, Д. Скринька, К. Громовенко [5, 6], О. Найден [7] та ін.

МЕТА роботи – дослідження історичного розвитку правової діяльності приватних військових та охоронних компаній у Франції.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичну основу дослідження складають законодавчі й нормативно-правові акти Франції, а також наукові напрацювання у сфері правової діяльності ПВК. У роботі застосовано сукупність принципів, методів і підходів, які обґрунтовано на загальнонаукових методах дослідження.

РЕЗУЛЬТАТ

Цікавим для дослідження є організація Французького іноземного легіону. Нині Французький іноземний легіон входить до складу Збройних сил Франції, будучи частиною сухопутних сил, який підпорядковується Президенту Франції. Легіон складається з іноземних громадян близько 136 держав світу, які виконують різні завдання в умовах збройного конфлікту: беруть участь у спеціальних операціях з ліквідації терористичних осередків, евакуації населення з небезпечних зон, беруть участь у місіях НАТО, виконують завдання в рамках зобов'язань, взятих Францією в рамках членства у ЄС. Наявність Легіону багато в чому обумовлено політичними причинами: Франція може направити для захисту своїх інтересів групу легіонерів, водночас не зазнаючи втрат серед своїх громадян.

Створення Легіону викликано низкою причин, яких торкалися державні інтереси Франції як колоніальної імперії. До 1830-х рр. зовнішню політику Франції було орієнтовано на колонізацію північноафриканських країн, зокрема Алжира. Тоді чисельність іноземного населення Парижі була значною. Враховуючи той факт, що більшість іноземців вели маргінальний спосіб життя, король Луї-Філіп I підписав Закон «Про створення Французького іноземного легіону» від 09.03.1831. Відповідно до Закону Легіон міг бути використаний лише

поза Францією. Багато іноземців, які проживали на той час у Франції, мали військовий досвід, і тим самим становили загрозу безпеці держави у разі виникнення нестабільної політичної обстановки [8].

Леґіон переважно складався з іноземних громадян, проте до нього входили і французи, які скористалися можливістю змінити свої біографічні дані. Для більшості людей Леґіон дозволяв і дозволяє, відслуживши три роки за контрактом, набути французького громадянства, а також змінити прізвище та інші персональні дані, до чого часто вдаються особи з кримінальним минулим, тому що під час перевірки кандидатів у леґіонери дозволяється подавати анонімні заяви [9]. Крім того, леґіонер, поранений під час бойових дій, має право на дострокове здобуття французького громадянства. Навіть якщо кандидат не пройшов за тими чи іншими вимогами до Леґіону, йому виплачується грошова компенсація за пройдені етапи відбору.

Леґіон неодноразово намагалися розформувати. Так, у 1838 р. король Луї-Філіп I зробив спробу розпуску Леґіону, проте вона виявилася невдалою. У 1960 р. генерал Ш. де Голль, який проводив послідовну політику сильної та незалежної Франції, вирішив ліквідувати Леґіон, що призвело до хвилювань і невдоволення серед леґіонерів.

Аналогом Французького іноземного леґіону у світі є Іспанський леґіон. На відміну від Французького іноземного леґіону Іспанський леґіон комплектується лише з громадян Іспанії чи іспаномовних країн. Подібний до французького Леґіону у Великій Британії є полк Королівських гуркхських стрільців, який входить до складу британських Збройних сил, і складається з гуркхів – етнічних непальців.

Слід зазначити, що Франція з 1949 р. перебувала у військово-політичному блоці НАТО, де була як одна з країн-засновниць. Однак подальша історія взаємин Франції та НАТО є винятковою, оскільки більшість часу Франція співпрацювала з Альянсом на особливих умовах поза воєнним блоком. Таку позицію стосовно участі у НАТО сформовано через розчарування в діяльності Альянсу та провальні операції у складі блоку. Поступово у державі почали поширюватися ідеї відновлення величчя Франції.

У 1958 р. генерал Ш. де Голль запропонував США та Великій Британії систему прийняття спільних рішень у рамках військово-політичного блоку, проте уряди держав відхилили цю ідею. У 1966 р. Франція вийшла з військових структур блоку, продовжуючи взаємодіяти з НАТО на політичному рівні.

У 2009 р. в період правління Саркозі, який наполюгав на тісній співпраці з НАТО, Франція знову стала учасником Альянсу.

Національна оборона Франції будується на засадах, закріплених у Конституції. Відповідно до ст. 34 Конституції Франції Парламент має право видавати закони, що визначають принципи організації національної оборони [10].

Порядок та умови проходження військової служби встановлено у Кодексі про національну повинність 1971 р. [11] та у Законі Франції «Про загальний статус військовослужбовців» 1972 р. Кримінальне судочинство стосовно військовослужбовців здійснюється відповідно до Кодексу військової юстиції та Закону «Про розслі-

дування та судовий розгляд справ злочинах» 1982 р. [12].

Військова організація Франції є Збройними силами, що складаються з сухопутних, військово-повітряних і військово-морських сил, а також військової жандармерії. Комплектування збройних сил відбувається на добровільній основі. Особи, що надійшли на військову службу, поділяються на кадрових військовослужбовців та військовослужбовців, які проходять службу за контрактом.

Такий спосіб комплектування військ сформувався у Франції у 1996 р., а до цього часу комплектування здійснювалося на заклик. Однак після нападу ісламістів на редакцію сатиричного видання «Charlie Hebdo» у світлі загроз радикального ісламізму та тероризму французьке суспільство (за даними опитування «Quest France» 81% чоловіків і 79% жінок) закликала державу відмовитись від комплектування на добровільній основі і повернутися до старого способу. На настрої громадськості також вплинули події, пов'язані з участю Франції у військових конфліктах у Лівії, Малі, а також у боротьбі проти Ісламської держави Іраку та Леванту. До речі, обов'язкова військова служба досі збереглася у Фінляндії, Греції, Данії, Естонії, Швейцарії.

У ст. 12 преамбули Декларації прав людини та громадянина 1789 р. сказано, що «забезпечення прав людини та громадянина тягне за собою необхідність застосування збройної сили; цю силу, отже, встановлено у сфері всіх, а чи не у приватних інтересах того, кому вона довірена» [13]. Відповідно до преамбули Конституції Франції 1946 р. деякі види державної діяльності можуть здійснюватися приватними компаніями, крім виконання національних публічних функцій. Під ними Конституція Франції приймає функції, що розглядаються як обов'язкові функції держави на виконання конституційних зобов'язань. У сфері регулювання передачі державних функцій до виконання приватним особам законодавство Франції істотно відрізняється від законодавства США – до приватного сектору висуваються жорсткіші вимоги, а процедура передачі функцій виконання суворо регламентована.

Конституційна рада Франції розробила правила, за якими визначається, які з державних функцій мають виконуватися лише державою, а які можуть бути «приватизовані». Закон Франції № 86-793 від 02.07.1986 р. містить умови, за дотримання яких приватним компаніям дозволяється виконувати публічні функції [12]. У липні 1993 р. французький уряд став здійснювати контроль над приватними компаніями, діяльність яких пов'язано з виконанням державних функцій.

Уряд також контролює, щоб така діяльність не суперечила національним інтересам.

Порівняно із США ринок послуг ПВК у Франції менш розвинено. У французькому законодавстві немає спеціального закону, що регулює діяльність таких компаній. Самі компанії вважають за краще називати себе «міжнародні консультаційні компанії у сфері ризиків», «фірми, що спеціалізуються на управлінні ризиками». Тільки компанія «Secorex» називає себе приватною військовою та охоронною компанією (ПВОО) за аналогією з американськими та британськими компаніями. Незважаючи на те, що термін «приватні військові та охоронні компанії» не властивий французькому законодавству та практиці.

У 2011 р. у Бенгазі лівійськими бунтівниками вбито

французького громадянина, засновника ПВОК «Secorex» П. Марзіалі. За повідомленнями бунтівників, їхню операцію з ліквідації Марзіалі спрямовано проти діяльності Франції, яка загрожує лівійській революції. У 2010 р. телеканал «France 24» транслював репортаж про «Secorex», яка здійснює підготовку найманців для участі у збройних конфліктах у країнах Африки. Згідно з матеріалами компанія офіційно забезпечує підготовку військово-службовців, здійснює конвоювання вантажів, бере участь в операціях з боротьби з морським піратством.

Уряд Франції наполягає на тому, що право застосування сили має тільки держава, і тому забороняє приватним особам брати безпосередню участь у військових діях. Водночас останнім часом попит на послуги ПВК підвищився, що зумовлено загрозами поширення тероризму, релігійного фанатизму, крайнього націоналізму.

Проте Парламент Франції стурбований тим, що ПВК можуть стати прикриттям для найманської діяльності. Депутат Ж.-П. Планкад від французької соціалістичної партії заявив про необхідність боротьби з найманством. Він запропонував дозволити ПВК надавати послуги лише на підставі контракту з державою у сфері логістики, розвідки, підготовки військовослужбовців лише доповнюючи військову діяльність національних Збройних сил. Такої думки дотримується і сенатор М. Пельшат, висловивши її у Парламентському звіті № 142 (2002-2003) для Комітету із закордонних справ.

Франція визнає найманцем особу, яка не входить до складу Збройних сил Франції, завербована для участі у збройному конфлікті, бере безпосередню участь у військових діях, мотивована переважно бажанням отримати фінансову вигоду від такої участі, яка перевищує платню комбатантів такого ж рангу та функцій у стороні, що є учасником збройного конфлікту [14].

Так, кримінальне законодавство Франції не розглядає критерій громадянства як один зі складників для кваліфікації найманства. Виходячи з визначення, якщо фізична особа, чия діяльність підпадає під критерії найманця відповідно до ст. 436-1 Кримінального кодексу Франції, є громадянином Франції, її не буде притягнуто до кримінальної відповідальності за наймування [14]. Однак за кваліфікації злочину стосовно іноземного громадянина необхідно з'ясувати, чи послано його державою, яка не є стороною конфлікту, для виконання офіційного обов'язку як член Збройних сил.

Жорсткі вимоги до компаній не є випадковими, у Франції з давніх-давен склалася концепція публічної служби, суть якої зводиться до того, що окремі види державної діяльності не може бути передано для виконання приватним особам відповідно до рішення Конституційної Ради Франції № 86-207 від 25-26.06.1986 р. До таких видів діяльності належать: правосуддя, поліція, оборона, освіта та охорона здоров'я [15].

На відміну від США та Великої Британії здійснення функцій, схожих на поліцейську діяльність, приватним компаніям заборонено. Виняток складає охорона вуличних паркувань. Повноваження на утримання у місцях позбавлення волі перебувають у винятковому веденні держави, і не можуть здійснюватися приватними компаніями, крім виконання послуг, пов'язаних із електронною системою спостереження за ув'язненими [16]. Крім того, застосування сили можливе тільки державою, у зв'язку з чим приватні особи можуть надавати лише технічні

послуги, такі як: будівництво об'єктів та спостереження за ними, навчання військовослужбовців та поліцейського складу, доставка продуктів харчування та медикаментів.

Послуги ПВК у Франції не настільки популярні, як, наприклад, у США з низки причин. По-перше, це пов'язано з культурними та історичними чинниками. Відповідальність за національну незалежність та територіальну цілісність несе Президент відповідно до ст. 5 Конституції 1958 р. [16].

Можливість залучення ПВК до виконання послуг у сфері безпеки розглядається з позиції збереження суверенітету держави тому, що власна безпека залежить від ефективності виконання завдань приватними компаніями.

Французький уряд допускає ПВК у сферу забезпечення національної оборони та безпеки з деякими застереженнями:

- забороняється виконання приватними особами національних державних функцій;
- від імені держави Міжміністерська комісія з вивчення експорту матеріалів військового призначення проводить інспектування діяльності ПВК;
- як і будь-які інші комерційні компанії ПВК несуть відповідальність за французьким законодавством та зобов'язані дотримуватися норм корпоративного та трудового права Франції.

На ПВК поширюється дія Закону Франції № 83-629 «про діяльність приватних охоронців» від 12.07.1983 р. [12]. Після подій 11 вересня 2001 р. повноваження приватних охоронців розширено вищезазначеним законом, проведено розмежування між приватними охоронними та приватними детективними послугами.

До приватних охоронних послуг належать: фізичний захист людей, охорона територій, будівель від незаконного вторгнення, транспортування матеріальних цінностей, переважно коштів та ювелірних виробів.

Компанії, що займаються приватною охоронною діяльністю, повинні бути зареєстровані у реєстрі юридичних осіб (Trade and Companies Register), а також отримати акредитацію Префекта [17]. Ст. 21 Закону від 12.07.1983 р. № 83-629 забороняє надавати приватні детективні послуги колишнім співробітникам поліції та жандармерії до закінчення п'ятирічного терміну з моменту звільнення зі служби.

Отримання дозволу на носіння зброї залежить від виняткової необхідності її застосування. Також Закон встановлює вимоги до професійних навичок та знань, збору персональних даних. Закон від 18.03.2003 № 2003-239 р. про внутрішню безпеку вніс поправки до Закону від 12.07.1983 р. № 83-629 [12]:

- діяльність приватних охоронних та детективних компаній почала контролюватись поліцією та жандармерією;
- отримання акредитації стало можливим за дотримання восьми вимог:

- 1) наявність французького чи європейського громадянства;
- 2) без судимості;
- 3) без процесуального рішення стосовно особи про видворення за межі Франції;
- 4) особа не повинна перебувати у стані конкурсного провадження (банкрутства);
- 5) не повинно бути помічено у вчиненні діянь, спрямованих проти територіальної цілісності держави

чи проти безпеки громадян чи держави;

6) не повинна бути учасником будь-яких конфліктних ситуацій;

7) не повинна бути одночасно приватним детективом та приватним охоронцем;

8) має надати докази професійної діяльності.

У газеті «Ле Фігаро» від 11.05.2008 р. французькі приватні компанії звинувачувалися у застосуванні незаконних методів роботи [18]. Встановлено, що співробітники компанії мали багатий досвід роботи у правоохоронних органах та Збройних силах Франції, користувалися одержаною там інформацією та методиками роботи. Вимоги до професійних навичок безумовно важливі, проте водночас справедливим є зауваження доповідачів PRIV-WAR від 20.05.2009 р. про те, що висування будь-яких вимог до навичок та знань у суті є формальним, оскільки в законодавстві Франції досі немає переліку послуг, які можуть надавати такі компанії [19].

Державна рада Франції (*Conseil d'État*) є вищим адміністративним судом у країні, забороняє делегування приватним охоронним та приватним детективним компаніям поліцейських функцій [20]. У грудні 1997 р. Державна Рада Франції визнала незаконним укладання контрактів із приватними компаніями з відоспостереження на вулицях. Відповідно до положень Закону 2003 р. приватні охоронці можуть забезпечувати безпеку об'єкта, перебуваючи лише в його межах. Наявність дозволу префекта означає, що вони мають право здійснювати будь-яку діяльність в межах поставленого завдання, їх дії суворо обмежені відповідно до закону.

Зберігання та носіння зброї жорстко регулюється та контролюється державою. Носіння вогнепальної зброї заборонено за винятком деяких категорій осіб у зв'язку з їхньою професійною діяльністю: поліцейських, жандармів, військовослужбовців, співробітників спецслужб, співробітників приватних компаній – охоронців, й в окремих випадках осіб, чие життя знаходиться під загрозою та/або у небезпеці. Інформація про контракти, що укладаються між французьким урядом та приватними компаніями, що надають послуги із забезпечення безпеки за кордоном, не підлягає розкриттю з метою захисту оперативних та персональних даних, конфіденційності та інтересів держави [21].

Слід зазначити, що регулювання діяльності приватних охоронців у Франції застаріло у зв'язку з появою нових видів послуг, які здійснюють компанії. У законодавстві Франції не приділено уваги зарубіжній діяльності ПВК, що неодноразово заявляли французькі сенатори.

Французькі ПВК, які надають послуги іноземним державам, зазвичай перебувають під контролем держави. Наприклад, закордонна діяльність CIVIPOL Conseil з навчання, логістики, розроблення стратегій, технічної підтримки військ контролювалася Міністерством внутрішніх справ Франції. Послугами компанії також користується Європейська комісія під час реалізації повноважень ЄС у сфері свободи, внутрішньої безпеки та правосуддя. Компанія надавала послуги урядам іноземних держав та міжнародним організаціям, таким як ООН та НАТО. Структурно компанія є акціонерним товариством з державною участю у розмірі 40% капіталу. Голова компанії є посадовцем – префектом. Ком-

панія має велику мережу філій у Німеччині, Іспанії, Україні, Ємені, Нігері, Малі, Анголі, Камеруні. У 2012 р. «CIVIPOL Conseil» уклала контракт з урядом Молдови для «зміцнення розвитку регіонального потенціалу», цього ж року почала надавати технічну допомогу військовослужбовцям у Малі, послуги з цивільного захисту населення в Грузії та послуги із «забезпечення громадського порядку» в Україні [22].

У законодавстві Франції не встановлено заборону залучення приватних компаній Міністерством оборони на вирішення своїх завдань. Дозвіл на укладання договору видається індивідуально у кожному разі. Французький парламент неодноразово попереджав про те, щоб укладання контрактів відбувалося з урахуванням збереження мінімальної конкуренції серед компаній та планування заходів із запобігання залежності контрагентів [23].

Діяльність таких компаній полягає зазвичай у наданні технічної та матеріальної підтримки Збройним силам Франції. Найчастіше компанії виконують завдання з навчання військовослужбовців, охорони майна, технічної підтримки, постачання медикаментів, продуктів харчування. Водночас до уваги береться географічне розташування та умови, в яких працюватимуть компанії.

Французький уряд скептично ставиться до здійснення ПВК завдань, які потребують застосування сили. Така поширена в США діяльність ПВК як постконфліктне миробудування та розвідка заборонені французьким компаніям.

Парламентом підготовлено доповідь про перспективи залучення ПВК для військових потреб [24]. У доповіді висловлено пропозицію зі скорочення обсягу завдань Збройних сил, які у суті не є оперативними чи необхідними для ліквідації кризи. Подібна ідея міститься також у Законі про військову програму [25]. Міністерство оборони може залучити приватних осіб шляхом укладання публічних контрактів – у разі виконання певних послуг за плату [26].

Французький дослідник діяльності ПВК До Бабине вважає, що стосовно Франції можна говорити, що приватні охоронні компанії іноді виконують завдання військового характеру, але приватних військових компаній у Франції немає [27]. Так, компанія «Defense Conseil International» – приватна компанія, її діяльність контролює Міністерство оборони Франції. Дочірнім підрозділом компанії є «COFRAS», яка надає технічну підтримку Збройним силам. У 1997 р. спеціальний доповідач з питань використання найманців заявив, що французька COFRAS практично ідентична британській ПВК Executive Outcomes.

Правозахисна організація «Amnesty International» розкритикувала діяльність ще однієї французької приватної компанії «DCI», яка подає себе як «приватизована форма французької військової кооперації» [28]. Проте згідно з офіційними даними компанія є напівдержавною, тому що більшість акцій належить державі. Виконання завдань контролюється Міністерством оборони Франції та Головнокомандувачем безпосередньо. Виходячи з цього, важко говорити про те, що компанія є приватною. Керівництво заявляє про те, що компанія не потрібний додатковий контроль з боку органів державної влади, якщо такий контроль загрожуватиме

отриманню прибутку. На підтвердження свого іміджу компанії роблять заяви про те, що вони готові дотримуватися моральних, етичних правил, національних законів про застосування сили, прав людини та міжнародних конвенцій. Більшість таких компаній розробляють стандарти поведінки та кодекси етики, наприклад Кодекс етики компанії «GEOS». У разі скоєння серйозного злочину громадянин Франції може втратити громадянство відповідно до ст.ст. 23-8, 25-6 Цивільного кодексу [29].

Крім того, порушення норм права збройних конфліктів тягне за собою відшкодування шкоди відповідно до цивільного законодавства. Норми кримінального права застосовуються до французьких громадян, які вчинили злочини, незалежно від місця їх скоєння. Деякі фізичні особи користуються імунітетом і підлягають кримінальній відповідальності.

З 1992 р. у Кримінальному кодексі Франції встановлено принцип кримінальної відповідальності юридичної. Водночас залучення до кримінальної відповідальності юридичних виключає притягнення працівників до відповідальності за скоєні діяння.

У Франції часто проводилися судові процеси у справах найманської діяльності. Так, у серпні 2003 р. заарештовано 13 осіб за підозрою в організації повстання проти президента Кот-д'Івуару Л. Гбагбо.

Лідеру угруповання І. Колибали 16 Палатою Кримінального суду Парижа висунуто звинувачення у фінансуванні рекрутування та планування операції з перекидання французьких громадян на територію Кот-д'Івуару [30].

Семеро висунули звинувачення за ст. 436 Кримінального кодексу Франції про застосування насильства групою осіб з метою повалення інститутів держави та підризу територіальної цілісності. Інших членів угруповання звільнено від кримінальної відповідальності.

Найбільш резонансною стала справа найманця Р. Денара, який постав у липні 2007 р. перед Вищим судом Парижа за спробу організації повстання на Коморах у 1995 р., Беніні у 1977 р. та Родезії у 1978 р. Р. Денар став відомий широкому загалу після скандалу

з постачанням зброї до Південної Африки всупереч ембарго. У липні 2007 р. його засудив апеляційний суд до чотирьох років позбавлення волі. Аналогічна справа розглядалася судом стосовно Ж.-Ж. Фонте, на арешт якого видано європейський ордер. Його звинувачували у незаконному експорті зброї в порушення митного законодавства Мальти з метою підтримки повстання у Кот-д'Івуарі у 2004 р.

Законодавство Франції передбачає кримінальну відповідальність фізичної особи за злочини геноциду та інші злочини проти людства, скоєні у воєнний час [14]. У 2008 р. міністр оборони Франції заявив, що співробітники ПБК повинні нести кримінальну відповідальність перед французькими судами за порушення міжнародного норми права. Самі компанії можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності поряд з іншими юридичними особами за французьким законодавством [31].

ВИСНОВКИ

Отже, слід зазначити, що ринок послуг ПБК у Франції менш розвинений порівняно з англо-американським ринком. Регулювання діяльності підприємств, які надають послуги за умови збройного конфлікту, перебуває на мінімальному рівні. Закон про діяльність приватних охоронців 2003 р. має низку недоліків, які застосовують до приватних військових компаній, тому що предметом його регулювання є діяльність охоронних та детективних компаній, які працюють у стабільних умовах в середині держави. Заборона безпосередньої участі у військових діях заснована на дії норм Кримінального кодексу Франції, зокрема ст. 436 Кримінального кодексу, що визначає найманця насамперед як особу, яка бере безпосередню участь у військових діях. Законодавство Франції не кваліфікує іншу діяльність фізичних осіб у збройному конфлікті як найманство, тим самим дозволяючи експертам, технічним та військовим радникам працювати в умовах збройного конфлікту. Зарубіжна діяльність приватних військових компаній мало регулюється законом, але саморегулюється компаніями.

Список використаних джерел

1. Torelli M. Le droit international humanitaire. PUF. Coll. Que sais-je? Paris, 1985. P. 4.
2. Cameron L., Chetail V. Privatizing War: Private Military and Security Companies under Public International Law, 2013.
3. Singer P. Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry. New York, 2003. 360 p.
4. Tipling D. The Military Extraterritorial Jurisdiction Act and Its Implications for Private Military Companies. Bepress Legal Series, 2006. 33 p.
5. Громовенко К. Правова природа приватних військових та охоронних підприємств. *European political and Law Discourse*. 2015. Vol. 2. Issue 6. pp. 28-37.
6. Громовенко К.В. Міжнародно-правове регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.11. Одеса, 2014. 20 с.
7. Найден О.В. Найманство як соціальне та кримінально-правове явище: сутність, новітні тенденції розвитку та проблеми протидії. Київ, 2005. 264 с.
8. Історія створення Легіону: URL: <https://www.legion-etrangere.com/mdl/test>
9. Офіційний сайт Легіону: URL: <http://www.legion-etrangere.com>
10. Конституція Французької Республіки. Київ, 2018. 56 с.
11. Constitution of 1791, University of California – Santa Cruz. URL: <https://web.archive.org/web/20140227131055/http://ic.ucsc.edu/~traugott/hist171/readings/1791-09ConstitutionOf1791>
12. Чинне законодавство Франції. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/WAspad/UnCode?commun=&code=CORGJUDL.rcv>
13. Декларація прав людини і громадянина 1789. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. / ред. кол.: Ю.С. Шемшученко та ін. Київ, 1998. Т. 2: Д-Й. 744 с.
14. Кримінальний кодекс Франції. Прийнятий 22 липня 1992 р., діє (є чинним) з 1 березня 1994 р. і дотепер. ст. 436-1.
15. Decision Constitutional Council No. 87-232 DC, Jan. 7 1988, J.O. 482. URL: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/1988/87-232-dc/decision-n-87-232-dc-du-7-janvier-1988.8564.html>

16. Decision Constitutional Council No. 2002-461 SC, Aug. 29, 2002.
17. Legifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/>
18. Opération «mains propres» dans la sécurité privée / C. Cornevin, M. Delahousse. *Le Figaro*, May 11, 2008. URL: <http://www.lefigaro.fr/actualites/2008/05/07/01001-20080507ARTFIG00710-operation-mains-propres-dans-la-securite-privee.php>
19. Доповідь. URL: http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/think_tanks/privwar_national-report_kowalski.pdf
20. Державна рада. Офіційний сайт. URL: <https://www.conseil-etat.fr/>
21. Ministerial Directive France № 30 892, 3 August 2000.
22. Цивільна поліція Франції. Офіційний сайт. URL: <http://www.civipol.fr/en/major-contracts>
23. Parliament Information Report № 3595, 12 February 2002, on outsourcing of some tasks of the Ministry of Defence, pp. 36-45.
24. Parliament Information Report № 3591 on the outsourcing prospects for the Ministry of defense, January 17, 2007.
25. Military programming Law № 2003-73 of 27 January 2003.
26. Information Report 3591 on the outsourcing prospects for the Ministry of Defense, National Defense and armed forces commission, 17 January 2007.
27. Babinet Ch. Sociologie des sociétés militaires privées / Ch. Babinet // Ministry of Defence for General Command of Armed Forces. Paris, 2006.
28. Elomari, DCI: privatization de la coopération militaire française et commerce des armes. URL: <https://conflits.revues.org/977>
29. Цивільний кодекс Франції. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. / ред. кол.: Ю.С. Шемшученко та ін. Київ, 2004. Т.6: Т-Я. 768 с.
30. Coulibaly Case, 16th Criminal Court Chamber of Paris, 4 June 2008.
31. Customary IHL. URL: http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_cou_fr_rule151

References

1. Torelli M. Le droit international humanitaire. PUF. Coll. Que sais-je? Paris, 1985. P. 4.
2. Cameron L., Chetail V. Privatizing War: Private Military and Security Companies under Public International Law, 2013.
3. Singer P. Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry. New York, 2003. 360 p.
4. Tipling D. The Military Extraterritorial Jurisdiction Act and Its Implications for Private Military Companies. *Bepress Legal Series*, 2006. 33 p.
5. Hromovenko K. Legal nature of private military and security companies. *European political and Law Discourse*. 2015. Vol. 2. Issue 6. pp. 28-37. (In Ukrainian).
6. Hromovenko K.V. International legal regulation of the activities of private military and security companies: dissertation abstract... PhD in legal sciences: 12.00.11. Odesa, 2014. 20 p. (In Ukrainian).
7. Naiden O.V. Mercenaryism as a social and criminal-legal phenomenon: essence, latest development trends and problems of counteraction. Kyiv, 2005. 264 p. (In Ukrainian).
8. The history of the creation of the Legion. URL: <https://www.legion-etrangere.com/mdl/test>
9. Website of the Legion. URL: <http://www.legion-etrangere.com>
10. Constitution of the French Republic. Kyiv, 2018. 56 p. (In Ukrainian).
11. Constitution of 1791, University of California – Santa Cruz. URL: <https://web.archive.org/web/20140227131055/http://ic.ucsc.edu/~traugott/hist171/readings/1791-09ConstitutionOf1791>
12. Current French legislation URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/WAspad/UnCode?commun=&code=CORGJUDL.rcv>
13. Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789. *Legal Encyclopedia*: in 6 vols. Kyiv, 1998. Vol. 2: D-Y. 744 p. (In Ukrainian).
14. French Criminal Code. Adopted on July 22, 1992, in force (in force) from March 1, 1994 to the present. Art. 436-1.
15. Decision Constitutional Council No. 87-232 DC, Jan. 7 1988, J.O. 482. URL: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/1988/87-232-dc/decision-n-87-232-dc-du-7-janvier-1988.8564.html>
16. Decision Constitutional Council No. 2002-461 SC, Aug. 29, 2002.
17. Legifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/>
18. Opération «mains propres» dans la sécurité privée / C. Cornevin, M. Delahousse. *Le Figaro*, May 11, 2008. URL: <http://www.lefigaro.fr/actualites/2008/05/07/01001-20080507ARTFIG00710-operation-mains-propres-dans-la-securite-privee.php>
19. Report. URL: http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/think_tanks/privwar_national-report_kowalski.pdf
20. State Council. Official website. URL: <https://www.conseil-etat.fr/>
21. Ministerial Directive France № 30 892, 3 August 2000.
22. Civil Police of France. Official website. URL: <http://www.civipol.fr/en/major-contracts>
23. Parliament Information Report № 3595, 12 February 2002, on outsourcing of some tasks of the Ministry of Defence, pp. 36-45.
24. Parliament Information Report № 3591 on the outsourcing prospects for the Ministry of defense, January 17, 2007.
25. Military programming Law № 2003-73 of 27 January 2003.
26. Information Report 3591 on the outsourcing prospects for the Ministry of Defense, National Defense and armed forces commission, 17 January 2007.
27. Babinet Ch. Sociologie des sociétés militaires privées / Ch. Babinet // Ministry of Defence for General Command of Armed Forces. Paris, 2006.
28. Elomari, DCI: privatization de la coopération militaire française et commerce des armes. URL: <https://conflits.revues.org/977>
29. Civil Code of France. *Legal Encyclopedia*: in 6 vols. Kyiv, 2004. Vol. 6: T-Ya. 768 p. (In Ukrainian).
30. Coulibaly Case, 16th Criminal Court Chamber of Paris, 4 June 2008.
31. Customary IHL. URL: http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_cou_fr_rule151

Oleksandr SAVKA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor of department, Prince Volodymyr the Great Educational and Scientific Institute of Law of Interregional Academy of Personnel Management; doctoral student, Institute of State and Law named after V.M. Koretskyi of NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1723-3412>

e-mail: savka30@ukr.net

HISTORICAL AND LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES OF PRIVATE MILITARY COMPANIES IN FRANCE

The paper studies the historical development of the legal activities of private military and security companies in France. The historical development and creation of the French Foreign Legion are considered and compared with the legions of other states, namely Spain and Great Britain, which became prototypes for the creation of private military companies. It is proved that the market for services of private military companies in France is less developed compared to the Anglo-American market. Regulation of the activities of enterprises that provide services in the event of an armed conflict is at a minimal level. It should be noted that the regulation of the activities of private security guards in France has become outdated due to the emergence of new types of services provided by companies. French legislation does not pay attention to the foreign activities of PMCs, which has been repeatedly stated by French senators. The Law on the Activities of Private Security Guards of 2003 has a number of shortcomings that apply to private military companies, since the subject of its regulation is the activities of security and detective companies that operate in stable conditions within the country. The Law under consideration does not take into account the specifics of the activities of PMCs in armed conflicts, and is suitable for regulating security and detective services within the state in peacetime. The prohibition of direct participation in military operations is based, in particular, on the operation of the norms of the French Criminal Code, in particular Art. 436 of the Criminal Code, which defines a mercenary, primarily, as a person who takes a direct part in military operations. French legislation does not qualify other activities of individuals in an armed conflict as mercenary activity, thereby allowing experts, technical and military advisors to work in conditions of armed conflict. The foreign activities of private military companies are little regulated by law, but are self-regulated by the companies.

Keywords: private military companies, armed conflict, criminal code, legion, code, serviceman, United Nations, national security